

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע"נ

ברוך דוב ז"ל בן יבלחט"א משה חיים ווידרא נ"י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ"ל

מראה מקומות רשפי אש

לע"נ מרים שיינדל בת יצחק"א אפרים שמעון סינאוויץ

LAKEWOODDAFYOMI.COM

המעמד הנרגש בלילה כל נדרי

דברי כיבושין בלילה הקדוש

ארשום מה שאמרתי דברי כיבושים¹⁰ במקהלות, קודם כל נדרי דהאי שתא, "אל תש"ב פני משיחך" פה פישמיאן יצ"ו.¹¹

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם, לפני ה' תטהרו"¹² ואמרו בפסיקתא¹³ על זה הפסוק: "כיון שישראל פורטים עונותיהם ומתודים לפני הקב"ה, הוא סולח להם ועובר על פשעיהם" ופירש ב"ביאור" לר' זלמן מרגליות¹⁴ שנלמד מזה שכתוב "מכל חטאתיכם לפני ה'", היינו, על ידי זה שמתוודה ופורט חטאיו לפני ה', על ידי כך תטהרו.¹⁵ וצריך להבין, איזה זכות יש בזה, [בפירוט עונות] לגרום סליחה ומחילה על כל העבירות שעשה כל השנה?

ויוכן הדבר במה שמצינו בפסיקתא¹⁶, "אמר להם הקב"ה למלאכי השרת: בואו ואודיע לכם צדקתם של בניי, שאני טענתים בעולם כמה צרות, ויסורים הבאתי עליהם בעולם, בכל דור ודור ובכל שעה, ולא בעטו בהם¹⁷, שקוראים את עצמן רשעים וקורין אותי צדיק, והם אומרים

10 דברי תוכחה ומוסר, שכובשים את הלכבות להחזירם למוטב, (רש"י במשנה תענית טו, א. ד"ה כיבושין).

11 ראשי תיבות "ייבנה ציון ועריה". ציון שמוסיפים בכל פעם שמוכירים עיר ואם בישראל בחו"ל, שמשמעותו תפלה ותחינה שכן יבנה ה' את ערי יהודה וירושלים.

12 ויקרא טו, ל.

13 פסיקתא-רבתי פרשה מו, פיסקא לדוד משכיל אות ג.

14 רבי אפרים זלמן מרגליות, מבראדי גליציה, תקכב - תקפח, מגדולי ההוראה בדורו, בעמ"ח שו"ת "בית אפרים" על ד' חלקי שו"ע, "מטה אפרים" על דיני ומנהגי אלול ותשרי "ביאור זרע אפרים" על הפסיקתא ועוד חיבורים הנודעים לשם ולתהילה.

15 שנאמר שם "מכל חטאתיכם לפני ה'" כלומר, ע"י שמתוודה עליהם לפני ה', ולא כיסו אותם, כמו שאמר דוד: "חטאתי אודיעך ועוני לא כיסיתי" (תהלים לב, ה) בשביל זה תטהרו (רבי אפרים זלמן מרגליות, בביאורו שם).

16 פסיקתא רבתי פרשה לו, פיסקא "רני ושמחי" אות א.

17 לא בעטו ביסורים וקיבלו אותם באהבה.

כוחו של
וידוי

צדקתם
של עם
ישראל

בלשון הזה: 18 אבל אנחנו חטאנו העוינו הרשענו פשענו ומרדנו ומרינו וסרנו ממצותיך וממשפטיך ולא שווה לנו, ואתה צדיק על כל הבא עלינו, כי אמת עשית ואנחנו הרשענו, לפיכך היה שלמה מקלם את כנסת ישראל¹⁹, "אשת חיל מי ימצא"²⁰, עד כאן המדרש.

היוצא ממדרש זה, כשישראל מסובכין מצרות הגלות, ונכנסין בבתי כנסיות ביום-כפורים ומתודין על פשעיהם, הקב"ה מתעלה בזה ומחשב זאת לצדקה לישראל, במה שמצדיקים עליהם את הדין ואומרים "אתה הצדיק ואנחנו הרשעים" ועל כן שפיר יכול לגרום סליחה ומחילה על כל עבירות, ואפילו על עברה של חילול ה' רחמנא ליצלן,²¹ שתשובה ויום הכיפורים ויסורין אינם גומרים הכפרה,²² אבל אם מצדיקים עליהם את הדין דזה גורם קידוש ה' למעלה, דהקב"ה מתפאר עצמו כלפי מלאכים, על כן שפיר גורם כפרה גמורה.²³

רבותי! כמונו היום שאנו מסובכין בצער חבלי משיח זה איזה שנים, וממש מקוים בנו מאמרם ז"ל "אין לך יום שקללתה מרובה מחברו"²⁴ וירדנו לתוך עומק הגלות במדה גדולה מאוד, עד שילאה הפה לספר כל מה שקדנו, [שקרה לנו].
התנא אלקי רשב"י קם וסליק ידו לגבי עילא, ואמר: רבון עלמא עביד

קידוש
השם
מכפר על
חילול
השם

שכינתא
בגלותא

- 18 כתפלת תחנון שאומרים מדי יום.
19 כינוי ל"עם ישראל" ראה מנחות נג, א. "אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה".
20 משלי לא, י. ראה זהר הק' ח"ג מב, ב. "אשת חיל מי ימצא, זוהי כנסת ישראל" ומסיים בפסיקתא לכך נאמר "אם חומה" (שיר-השירים ח, י). כלומר שהיא משולה לחומה שקיימת לעולם (ביאור ראז"מ) והם חוקים באמונתם כחומה זו החזקה במעמדה (פי' מהרז"ו שם).
21 ה' יצילנו מהם.
22 ראה יומא פו, א. רמב"ם הלכות תשובה א, ד.
23 וכן מובא בראשונים שמצינו תקנה לעונן חילול ה', והיא שיקדש שם שמים כנגד מה שחילל את ה', ולכך סמך הכתוב ל"ולא תחלל את שם קדשי" (ויקרא כב, לב) "ונקדשתי בתוך בני ישראל" ללמדנו כי התקנה לחילול ה' היא בקדוש ה' (רבינו בחיי בספרו "כד הקמח" ערך "חילול ה'" ובביאורו לתורה ויקרא שם) וכן כותב רבינו יונה (ב"שערי תשובה" שער ד' סימן ה).
24 פוטא מט, א. בשינוי-מה: בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו.

בגין שכינתא דאיהו בגלותא.²⁵

נזכור נא רבותי! צדיקי דורינו - שהיו מרכבא לשכינתא²⁶ - איך
 דנטלטלו ממקומם,²⁷ ועכשיו נדרו ממקומם וברחו מפני חמת המציק,
 ונפרעו מעבודתם עבודת הקודש על-ידי שהלכו בגולה, גולה אחרי גולה,
 כמו צדיק הדור מבעלז²⁸ שליט"א [זצוק"ל] שהוא קדוש מרחם, והכל
 יודעים שהוא מקודש בקדושת עולה תמימה ממש, ועכשיו איז הוא?
 מתחלה ברח ללעמבערג²⁹ מפני חמת המציק עמלק הרשע ימח שמו,
 וכעת ברח משם ואין אנו יודעים איז הוא,³⁰ ומפי השמועה לקחו הרשעים
 את רבינו צדיק הדור מרן ר' יואל טייטעלבוים, [אדמו"ר מסאטמאר
 זצוק"ל] אסור בחבלי אוזיקים והובילו אותו כמו קוביוסמוס³¹ אחרון³²

25 קם רבי שמעון על רגליו והרים ידיו כלפי מעלה והפיל תחינה לארון-העולם ואמר:
 רבון העולם! עשה נא למען השכינה שהיא בגלות (תיקוני זהר ליום לח, תיקון
 חמישי - ויש נוהגים לאומרו בליל כל-נדר).

26 צדיקים מרכבתו של מקום (הקב"ה) רש"י בראשית יז, כב. ומקורו בראשית-רבה
 מז ה. אלא ששם נאמר: "האבות" הן הן המרכבה, כי כל אבריהם היו קדושים
 ומוברלים מענייני עולם-הזה, ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם,
 וכשם שאין למרכבה כל רצון אחר מאשר רצונו של הרוכב, כן לא הפסיקו הצדיקים
 לעולם - אפילו שעה אחת - מלקשר דעתם ונשמתם לרבון העולמים. (לקוטי-אמרים
 תניא לאדמו"ר-הזקן, פרקים כג, לד. וראה ב"ר פכ, ו. ופי' מהרז"ו שם). וכן בכל
 נפש מישראל בשעת עסק התורה והמצוות, הרי אברי הגוף המקיימים את המצוות
 כמו היד המחלקת צדקה לעניים או עושה מצוה אחרת, והרגלים המהלכות לדבר
 מצוה, וכן הפה והלשון שמדברים דברי תורה, והמוח שמהרהר דברי תורה
 ויראת-שמים ובגדולת ה', הרי נעשים מרכבה ממש להקב"ה, ולכן חייבו רז"ל (ראה
 קידושין לג, א) לקום ולעמוד לפני כל עוסק במצוה אף אם הוא בור ועם-הארץ,
 מפני ה' השוכן ומתלבש בנפשו בשעה זו שמקיים המצוה. אלא שאצל כל בר ישראל
 הם נמצאים כמצב כזה רק בשעה שהם עוסקים בתורה ובמצוות, ואילו אצל האבות
 היה זה תמיד (על-פי תניא פרקים כג, מז) ולפי זה מוכנת גירסת רש"י: "צדיקים"
 מרכבתו של מקום, כי גם הצדיקים מרכבתו של מקום כמו האבות.

27 איך געתקו ממקומם מבלי שמצאו מקום מנוחה.

28 כ"ק האדמו"ר רבי אהרן רוקח זצוק"ל.

29 שהיתה עיר ואם בישראל בגליציה בשם "לבוב".

30 כידוע, הצליח בחסדי ה' להגיע בחשאי בנסי נסים לבודאפעסט, ולאחר מכן זכינו
 והגיע לארצנו הקדושה.

31 גונב נפשות לפירוש רש"י כתובות נח, א. משחק בקוביא (קלפים) לפי רבינו חננאל
 (ראה תוס' שם ד"ה קוביוסמוס).

32 גרוע ונקלה.

בכור השואה

לעיר הבירה בודאפעסט, והיה בסכנה עצומה וכפסע בינו ובין המוות.

איה הסופר שיוכל לתנות את סבלם הנורא והאיום של אותם הקדושים והטהורים, שרי התורה ותלמידי חכמים ואנשי מעשה³³ וסתם בני ציון היקרים, - המלאים מצוות כרימון - מי יכול לספור כמה בעלי-בתים³⁴ תלמידי-חכמים ואנשי מעשה ניתנו בקולר,³⁵ וניתנו בבית-הכלא ב"קאנצעטראציאנס לאגער"³⁶ ובכמה מקומות הופקרו שם לחרב ולשבי ולבזיה, דכולהו איתנייהו בהו,³⁷ כמבואר בבא בתרא, וכמה מתו שם במיתות משונות - ה' ישמרנו - ובמדינת פולין ואוקריינא, שם בא אותו רשע, ובכל המקומות שפרם אותו רשע את כנפיו - שה' יפילו במהרה - מעמידים מזרע ישראל הרבה שורות שורות, ומפילים אותם מת על הארץ בקנה היריה, וכיצא בזה עוד אלפי אלפים בכל מדינות אירופא, בהם פשט אותו רשע הטמא, את מלפיו.

ואם נבא לתנות ולספר את כל התלאות והצרות, בהם מתנסים כעת עם ה', ילאה הפה ויכלו המילים, והם לא יכלו, ואין די קנה וקולמוס ודיו וגליון שיספיקו לחרוט זאת, להשאיר זאת [את הזכרונות] לדור האחרון [לדורות הבאים], כל מה שעבר עלינו בשנים הללו.³⁸

אוצר החכמה

- 33 מדקדקים בקיום מצוות ומצמינים במעשים טובים ומופלאים (ראה תענית מט, א. במשנה וברש"י שם).
- 34 כאן המשמעות של "בעל-בית" תושב-עיר שאין אומנתו תורה וחכמה.
- 35 נאסרו. קולר: שלשלת ברזל בצואר אסיר, כמו שרשרת שתולים בצואר הבהמה או חיה לעבודה.
- 36 מחנה ריכוז.
- 37 כמסכת בבא בתרא ח, ב. אמרו שהשבי קשה מכולם, מפני "דכולהו איתנייהו בהו" כלומר, ששם ישנם כל שלשת הדברים: מות, חרב ורעב, בי בדי הגוי לעשות בו כל חפצו, אם למוות, אם לחרב, אם לדעב (רש"י שם).
- 38 וכפי שכותב הבה"ג (בעל "הלכות גדולות" המיוחס לרבי יהודאי גאון) בהלכות סופרים, על דברי רשב"ג (שכת יג, ב.): "שאם באנו לכתוב את הצרות אין אנו מספיקין" וזה לשונו: "שאלו כל הנחלים דיו, וכל האגמין קולמוסן ושמים וארץ יריעות, וכל בני-אדם לבלרין, אין אנו מספיקים לכתוב את הצרות הרבות הבאות עלינו וגאולות ותשועות שנעשה לנו" כלומר, הצרות הן כה גדולות, שאין באפשרותנו להעלותן על הכתב.

מי יתנה?

ארץ ארץ! אל תכסי את דמם של הקדושים הללו, אשר תוססים ומבקשים נקמה מאת א-ל נקמות ה'

ובקהלה הקדושה פרעשבורג מגרשים את ישראל - אנשים ונשים ומפ מדירתם שבנו לעצמם במשך עשרים שנה, בנוסף לגזילת ממונם ועוד, והם נעים ונדים מחוץ לעיר, לחפש להם דירה במקום שימצאו

וכן שאר צדיקי הדור, כמו הצדיק מבאבוב,³⁹ הנודע בהרבצת התורה, שהגדיל והאדיר את התורה בישיבות שיסד, ואלפים ורבבות מנערי בני ישראל נתגדלו ונתחנכו באור תורתו, והנה ביומא דראש השנה נמלט אותו צדיק ממקומו, על ידי ששכר עגלה של איכר מלובש במלבושי גוי איכר, וברח ממקומו, וסיפרו, שעמד ביער להתפלל תפילות הקדושות של ראש השנה ביחידות, נוכל לשער אך היתה תפלתו שם ביער בינו לבין עצמו, במעמד גרוע כזה! ולבסוף נמלט ל"לעמבערג" וכעת ברח גם משם ולא נודענו מקומו, או כעת, וכל זה נעשה מפני חמת המציק של עמלק הרשע הזמננו ימח-שמו⁴⁰.

וכן הצדיק מראדאמסק, שהרחיב גם כן את גבולות התורה, יסד ישיבות גדולות, וגידל וחינך בהם אלפים ורבבות מישראל, וכל אלו מקומות של תורה נשבתו ונפרעו על ידי אותו הרשע, והצדיק הנ"ל טמן עצמו במטמונות שונות⁴¹ מפני הרשעים שלוחי עמלק הרשע ימח שמו, שהיו אורבים לנפשותם, וכעת לא נודענו מה נעשה עם אותו הצדיק, או ואיפה הוא.

וכן עוד צדיקים ושרי תורה שנדרו ממקומם מפני חמת אותו רשע, והלכו בגולה אחר גולה, ונפרעו מעבודת ה' שהיו עושים נחת להקב"ה

39 כ"ק האדמו"ר רבי בן ציון הלברשטאם זצוק"ל.

40 בזמנו, לאחר שהיגלו חלק מיהודי סלובקיה לפולין, כטרם שידעו על השמדתם השיטתית של היהודים המובלים לארצות מזרח אירופה, עקבו בחרדה אחרי המאורעות בפולין ובשאר ארצות הכיבוש, ע"י קלנסי הנאצים, וחרדו לגורלם של היהודים שם, ובמיוחד ראגו לגורלם של האדמו"רים וגדולי התורה, שהרשעים ימ"ש ארבו להם (ראה ב"כור השואה" חלק ראשון, עמוד 19, הוראת משרד הבטחון של ה"רייך" בענין הרבנים ומנהיגי ישראל).

בעבודתם, כמו רבינו הקדוש מגור⁴², שארבו במיוחד לנפשו, והיה טמון וחבוי הרבה זמן במרתפים, עד שבעזר אלקי נמלט לארצינו הקדושה.

על כן נעשה גם אנו רבותי כמו רשב"י, ונסלק ידינו לגבי עילא⁴³ ונאמר בכל מאמצי כוחנו ומעומק לבנו, רבון עלמא עביד בגין שכינתא - המה הצדיקים הנ"ל - דאיהו בגלותא.⁴⁴

עוד טען רשב"י קמיה קוב"ה, דאית מאן דפרע בממוניה ואית מאן דפרע בנפשיה,⁴⁵ ו"בין נגע לנגע"⁴⁶ כמה דאוקמוהו "איכה ישבה בדד",⁴⁷ דאיהו חשיבא שכינתה בגלותא כמצורע דאיתמר ביה, "בדד ישב מחוץ למחנה".⁴⁸

כל זאת כיוון התנא האלקי וראה ברוח קדשו, מה שנעשה בזמנינו אתנו זרע אברהם יצחק ויעקב, ממש מקוים בנו דאית מאן דפרע בממוניה, הלא נוטלים ממונינו, ממון ישראל, ונוטלים מאתנו כל עסק פרנסתינו, "וידל ישראל מאד",⁴⁹ ונתקיים בנו נבואת הנביא, "והשארתי בקרבך עם עני ודל"⁵⁰ כי כל מטה לחם של אחינו בני ישראל נשבר כעת.

42 האדמו"ר מגור רבי אברהם מרדכי אלהר זצוק"ל בעל ה"אמרי אמת".

43 גרים ידינו כלפי מעלה בתפילה ובתחינה.

44 אדון עולם! עשה נא למען השכינה - המה הצדיקים הנ"ל - שנמצאים בגלות.

45 לשון התיקוני-זהר: "אחפרע" נפרע. רשב"י טען עוד לפני הקב"ה: יש שנפרעים ממנו בממונו, ויש שנפרעים ממנו בנפשו.

46 דברים יז, ח.

47 איכה א, א.

48 ויקרא יג, מו. רשב"י, בהתייחסו לכתוב: בי יפלא ממך דבר למשפט... בין דין לדין ובין נגע לנגע וכו' (דברים יז, ח). ביאר: "בין דין לדין" בין דיני נפשות לדיני ממונות, יש שפורע בממונו, כלומר, מאבד רכושו, ויש שפורע בנפשו כלומר, בחייו, ו"בין נגע לנגע" מתייחס רשב"י לכתוב "איכה ישבה בדד" שהשכינה בהיותה בגלות, (ראה לעיל הערה 25) גמשלה למצורע, עליו נאמר "ברד ישב מחוץ למחנה", "מחוץ למחנה" הכוונה ל"גלות" שהיא מחוץ לארץ ישראל. (באמרו שהשכינה בגלות, ביאורו, שכאשר ישראל בגלות, כביכול הקב"ה אחם בגלות, וכפי דרשת חז"ל מגילה כט, א. על הכתוב "ושב ה' אלקיך את שבותך" (דברים ל, ג): "והשיב" לא נאמר אלא "ושב" כלומר, שהקב"ה ישוב ג"כ אתם מהגלות, מכאן, שהשכינה כביכול שרויה עם ישראל בצרת גלותם, וכשנגאלים, ישוב עמהם, (מוכא רש"י שם).

49 שופטים ו, ו.

50 צפניה ג, יב.

עשה נא

למען

שמך

הגדול

הגוים

פוגעים

בנו הן

בממון

דהן בנפש

וגם "אית מאן דפרע בנפשיה" נעשה ונתקיים בנו בעוונותינו הרבים, כי כמה וכמה נפשות של אחינו בני ישראל נהרגו על-ידי שלוחי עמלק ימח שמים, וכמה קדושים נשפך דמם בנזים על לא עוול בכפם, שמועה אחת מני רבות שמענו בחרדה,⁵¹ על הגאון שר התורה גדול הדור מראמבראווע⁵² בברחו מחמת המציק, עבר ערקתא דמיא⁵³ ומחמת החרדה חלה ונסתלק מן העולם קודם זמנו, ועוד אלפים ורבבות רבנים גדולים, צדיקים קדושים וטהורים, בעיירות גדולות וקטנות בפולין, שנהרגו על ידיהם, כי ירה יידה⁵⁴ בהם חץ, בחנם על לא דבר, והא לך "אית דפרע בנפשיה"⁵⁵

וכן מה שעשו הני עכברי רשיעי⁵⁶ שלוחי עמלק ימח שמו, בערי ווארשא וקראקא ושאר קהילות פולין, שגרשו את היהודים מערים הנ"ל, וקבעו להם מקום בדוד מחוץ למחנה,⁵⁷ ודחקו לשם למקום דחוק אלפים ורבבות בלי משען ומשענה, והם גועים שם ברעב ובחולי. ועליהם כיוון רשב"י, דאיהו חשיבא שכינתא בגלותא כמצורע, דאיתמר ביה, "בדד ישב מחוץ למחנה".⁵⁸ ועוד ועוד מה שילאה הפה לספר, ומה שעושיין אתנו פה במדינתנו, אפילו בימי הביניים⁵⁹ לא עשו לנו.

51 כדי להקל על מלאכתם הרצחנית, השתדלו הצוררים ימ"ש כל הזמן, להעלים מקרבנותיהם ומן העולם, את מעשיהם הנפשעים, וביצעו את הזוועות במעמה של סודיות והטעיה, אבל במשך הזמן הסתננו הידיעות המחיריות על גורלם של הגולים בפולין, לאוזניהם של אלה שטרם הוגלו, לתדהמתם הגדולה.

52 הוא הגאון רבי נחום וויידענפעלד זצ"ל, בעמח"ס "חזון נחום" בנו השני של הגאון בעל ה"כוכב מיעקב". ראה תולדות הגאון בספרו שו"ת "חזון נחום" ירושלים תשנ"ג, שכתב הסופר הנודע, רבי אהרן סורסקי, שכאשר קלנסי הנאצים אילצוהו לחלל את התפילין שלו, לא עמד לבו המהור בפני חילול התפילין הקדושים שלו, והשיב את נשמתו לקונו, ביום ב' כסלו ת"ש.

53 ערוץ מים.

54 מלשון הכתוב: שמות ימ, יג. אבל שם המשמעות: יושלך למטה לארץ (רש"י שם) וכאן המשמעות נורה למוות ע"י מכונת יריה.

55 והנה נתקיים בנו דברי רשב"י: "יש שנפרעים ממנו בנפשו".

56 עכברים המרושעים - ירושלמי ב"מ ג, ה. וראה בבלי שם מ, א. תוס' ד"ה וכי מה איכפה.

57 בגיטאות, וכנראה מרם ידעו על מחנות המוות.

58 עליהם כיוון רשב"י את דבריו: שזה נחשב כאילו שהשכינה בגלות ומבודד במצורע.

59 פרק הזמן שבין ימי קדם ובין התקופה החדשה, מן המאה החמישית - למנין האומות

וכל זאת יתראה לפנינו ביומא דדינא דמחר, כמבואר בפסיקתא⁶⁰ "אתה מוצא ביום הכיפורים בא שטן לקמרג על ישראל, והוא פורט עונותיהם של ישראל, ואומר: רבונו של עולם, יש באומות העולם מנאפים, וכן בישראל, יש באומות-העולם גנבים, וכן בישראל, והקב"ה פורט זכויותיהם של ישראל, מה הוא עושה? נוטל קנה של מאזניים⁶¹. [וטוען] את העוונות כנגד הזכויות, ושתי הכפות של מאזניים נמצאות מעויינות,⁶² והשטן הולך להביא עוונות ליתן בכף העוונות ולהכריעה.

מה הקב"ה עושה? עד שהשטן חוזר ומבקש עוונות, הקב"ה נוטל את העוונות מתוך הכף, ומטמינם תחת פורפירא⁶³ שלו, והשטן בא ואינו מוצא שם עוון, שנאמר: "יבוקש עוון ישראל ואיננו"⁶⁴ כיון שהשטן רואה כן, אומר לפני הקב"ה, רבונו של עולם, נשאת עמך, כלומר, לקחת אותם מתוך הכף אתמהה?! רצה לומר, שהשטן מתמה על אהבת הקב"ה לישראל עמו⁶⁵ כיון שראה דוד כך, אמר: האיך נושא עון ועובר על פשע! התחיל משבחם לישראל: "אשרי נשוי פשע כסוי המאה"⁶⁶

ומבאר רבי אפרים זלמן מרגליות בפירושו "ביאור" על מה שהמדרש אומר "שהקב"ה נוטל את העוונות מתוך הכף ומטמינם תחת הפורפירא שלו" רצה לומר, שהקב"ה מכפר עוונות ישראל בזכות הקדושים, הרואה הרוגים על שם קדשו, שהם רשומים בפורפירא שלו. [המשמעות של] "מטמינם", שעל ידי שפולח להם, מתרוקן הכף [מהעוונות] ואינם, כאילו הם טמונים. וכל ענין זה [שהקב"ה נוטל את העוונות ומטמינם תחת

– ועד סוף המאה החמש-עשרה (גילוי אמריקה) תקופה, שבה עשו עריצי המדינות ככל שעלה על דעתם, ללא דין ומשפט, וללא מעצרים, וכחמיד היו היהודים במיוחד, הקרבנות של עריצותן.

- 60 פסיקתא רבתי פרשה מו, פיסקא "לדוד" משכיל" אות כ.
- 61 כף מאזניים.
- 62 רצה לומר שוות, ובילקוט תהלים לב. אמנם איתא, כף מאזניים שוות (פירוש ה"ביאור" שם).
- 63 פורפירא הוא בנד חשוב, הקב"ה מטמין את עוונות בני ישראל תחת הפורפירא שלו.
- 64 ירמיה נ, כ.
- 65 פירוש הביאור שם.
- 66 תהלים לב, א.

הפורפירה שלו] אינו כפשוטו, רק לסבר את האוזן מה שיכולה לשמוע⁶⁷ [אבל ענינו האמתי הוא, שהקב"ה מכפר עוונותיהם של ישראל בזכות הקדושים האילו]. כמוזכר בפיוט ובסליחות כמה פעמים.

הדבר מבואר - ממשיך הוא בביאורו - במדרש רבה פרשת בשלח,⁶⁸ וזה לשונו שם: נטל דמם של בני אפרים וטבל בו כליו כביכול, שנאמר: מדוע אדום ללבושך⁶⁹ אמר הקב"ה: איני מתנחם עד שאנקום נקמתם של בני אפרים, שנאמר "ולא נחם אלקים"⁷⁰

וכן אמרו בילקוט תהלים,⁷¹ על הכתוב "ידין בגוים מלא גויות"⁷²: כל נפש שהרג עשו מישראל, נטל הקב"ה מדם כל נפש ונפש וטבל הפורפוריון שלו, עד שצבעה דם, וכשמגיע יום הדין, ויושב בבימה לדון, לובש אותו פורפוריון ומראה לו גופו של כל צדיק וצדיק רשום עליו, שנאמר "ידין בגוים מלא גויות". באותה שעה מתנקם הקב"ה ממנו שתי נקמות, שנאמר⁷³ "א-ל נקמות ה' א-ל נקמות הופיע"⁷⁴.

כל שפיכות דמים של ישראל הקדושים ששפכו הני עמלקים,⁷⁵ וגם כל אלו הצרות שעשו לנו, וגם ועוד, שנטלו כל ממונינו, ועשו אותנו

67 לסגל את האוזן לשמוע ולהבין דבר, כלומר, להשמיע דברים בצורה ובאופן שיקל על השומע לעמוד על תוכנם, אנו מדמים את ה' לבריותיו, כדי לשבר את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע (רש"י שמות יט, יח. ד"ה הכבשן).

68 כ, י: שבטו של אפרים טעו, ויצאו ממצרים עד שלא נשלם הקץ, ונהרגו מהם שלשים רבוא ע"י הפלשתים, והיו עצמותיהן שמוחין בדרך וכו' מה עשה הקב"ה, נטל דמם של בני אפרים וטבל בו כליו כביכול.

69 ישעיה סג, ב.

70 שמות יג, יז. שה' לא התנחם על שפיכת דמם של בני אפרים על ידי הפלשתים (ראה הערה 68) עד שיתנקם מהם.

71 ילקוט שמעוני תהלים פרק קי, רמז תתסס. וראה אור החיים הק' ויקרא ו' ד"ה ובדרך רמז.

72 תהלים קי, ו. ידין בגוים: ה' יעשה דין, ומשפט ונקמה בגוים מלא גויות: וימלא גויות חללים מהם.

73 תהלים צד, א.

74 ראה מדרש תהלים (שוחר טוב) מזמור ט, ד"ה כי דורש דמים, ביאורן של שתי הנקמות: א. נקמתם של הצדיקים שהרגו ב. נקמתם של כל הנהרגים על קידוש ה'.

75 אותם ה"עמלקים"

הי אל
נקמות
ינקום
נקמת דם
ישראל
השפוך

כל זה
יתראה
לפניך
בבית דין
של
מעלה

לעניים, ו"עני חשוב כמת"⁷⁶ - שהוא גם כן בכלל שפיכות דמים - [כל זה] יתראה לפניו כבי"ד של מעלה ויתכפרו לנו עונותינו.

אבל כל זה. כשאנו מצדיקים עלינו את הדין, כאמור למעלה, שאנו מתוודין ואומרים להקב"ה: אתה הצדיק ואנו הרשענו, על כן אבקש מכם אחיי ואחיותי, כעת שנתאספנו בבית הכנסת ביום הקדוש להתפלל כל אלו התפילות הקדושות שתקנו אנשי כנסת הגדולה, ולומר בו עשרה וידויין כמבואר בש"ע⁷⁷, וכעת בימינו, שאנו מסובכין מאד בצרות שונות מרירות כלענה וראש⁷⁸, בשפלות עמוקה מאד, מה שלא ידעו מזה אבותינו, ואבות אבותינו הרבה דורות שלפנינו ושלפניהם, ואף על פי כן נאמר אלו וידויין מעומקא דליבא ונצדיק עלינו את הדין, ונאמר אל הקב"ה בפניו ולבנו שוין: "אתה צדיק על כל הבא עלינו ואנחנו הרשענו ופשענו"

יעלה זאת לרצון לפני אבינו שבשמייים, ויתפאר בנו לפני פמליא של מעלה, ויתקדש שמו למעלה על ידינו, אז נהיה בטוחים שהקב"ה יכפר את כל עונותינו, ויחתום לנו את השנה הבאה עלינו לטובה, שיהיה שנת גאולה וישועה, כי אין לנו בקשה אחרת, וגם אי אפשר לנו רפואה אחרת על כל אלו המכות שהגיעה לנו, רק בביאת משיח צדקנו. וכמו שאמרת, ואחר כך מצאתי במדרש תהלים⁷⁹ כן, בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס, הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם, דהיינו, ללבנו השבור ולעצבותינו אין רפואה ותחבושת⁸⁰ אחרת, רק שבונה ירושלים ה' ונדחי ישראל יכנס, אמן, כן יהי רצון.

76 שנאמר (שמות ד, יט.) "כי מתו כל האנשים" המבקשים את נפשך הם דתן ואבירם, וחיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, ועני חשוב כמת (נדרים סד, ב - מובא ברש"י שמות שם).

77 ראה סימן תר"ו.

78 צמחי - בר מרירים, סמל למרירות ופורענות מלשון הכתובים (דברים כט, יז). שורש פורה ראש ולענה (שורש מגדל עשב מר כנידין שהם מרים - רש"י שם), איכה ג, יט זכור עני ומרודי לענה וראש.

79 מדרש תהלים סוף מזמור קמז.

80 ראה תהלים קמז, ג.

נצדיק
עלינו את
הדין

הבקשה
היחידה:
ביאת
המשיח

מסיבת סיום בעמק הנכא

ארשום מה שאמרתי בסעודת סיום, למסכת מועד-קטן, שלמדנו רבים עם בעלי-בתים מופלגי תורה ויראה, שערכנו בעזרת-ה' ויתברך, בשנת "אל ת ש ב פני משיחך" פה קהלה קדושה פישטיאן יצ"ו⁶ ביום ה' לסדר "מה נורא המקום הזה"⁷ לעת ערב, והסעודה נמשכה כליל שישי, והיה קיבוץ גדול - בלי עין-הרע - של בעלי-בתים נכבדים, מופלגים בתורה וביראת שמים, אשר בפניהם אמרתי את השיעור.

את ה"הדרן"⁸ פתחתי בדברי ברכה למשתתפי השיעור הנכבדים ולקהל הקדוש, כדלהן: בראש ובראשונה, הנני מברך אתכם, שנאתם לתת כבוד לתורה, בבואכם להתראות את פני האדון ה'⁹ ולקחת חבל וחלק במצוה הגדולה הלזו, ולסעוד עמנו בסעודת סיום של מסכת "מועד-קטן" שלמדנו רבים, אשר אין שמחה גדולה לפני ה' משמחה זו, כמבואר ב"ים של שלמה"¹⁰ שהצריך לברך בסעודת סיום, "שהשמחה במעונו"¹¹ כי הקב"ה

6 ר"ת "ייבנה ציון ועריה" שנוהגים לציין כשמזכירים ערי הגולה.

7 פרשת ויצא

8 כינוי לדרשה תורנית, שנוהגים לדרוש לכבוד סיום פרק, מסכת או ש"ם, על-שם שבסיומן אומרים "הדרן עלך" נשוב ונחזור אליך.

9 מלשון הכתוב שמות כג, ז; שם לד, כג.

10 לרבי שלמה לוריא (מהרש"ל) מגדולי ההוראה, שחי בשנות רע"א - של"ד מחבר ספריו הנודעים "חכמת שלמה" ו"ים של שלמה" על הש"ם ועוד.

11 כשם שמוסיפים בברכת הזימון בסעודת הנישואין "שהשמחה במעונו" ברכת שבת, בה מברכים את ה', שהשמחה במעונו של הקב"ה, כלומר הקב"ה שמח בשמחת חתן וכלה, כמו כן, יש לברך - לדעת המהרש"ל - בסעודת סיום "שהשמחה במעונו" על שמחת התורה. זה לשונו במסכת בבא-קמא בפרק השביעי "מרובה" סימן לו, - בו הוא דן בענין סעודת מצוה וסיום הספר - "נראה בעיני שהוא סעודת מצוה, וכן ראיה מפרק כל-כתבי (שבת קיח, ב.) דאמר אביי "תיתי לי, דכי חזינא צורבא מדרבין דשלים מסכת, עבידנא יומא מבא לרבנן" (תבא עלי ברכה, שכאשר ראיתי שתלמיד-חכם צעיר סיים מסכת, עשיתי לחכמים יום-טוב, כלומר, משתה ושמחה) ומשום זה היה נראה לברך "שהשמחה במעונו" בסיום מסכת, דאין לך שמחה יותר לפני הקב"ה, אלא שמחה ורינה של תורה, דאין להקב"ה בעולמו, אלא ד' אמות של הלכה" (ברכות ח. א.) וכן הורה הלכה למעשה.

שמח מאוד כמעודה זו, (ראה שם מעשה נפלא בזה¹²) והגני מקדם את פניכם בשמחת הלך "ברוך הבא בשם ה', ברכנוכם מבית ה' - א-ל ה' ויאיר לנו"¹³, אשר פירושו: ברוך הבא למלא ידו לה'¹⁴ ולהתברך בשמו, ברכנו אתכם מבית ה' המאיר לעולם, שיאיר אפליחכם ויאיר לנו לעולם.¹⁵

שלמה המלך אמר, "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם"¹⁶ ואמרו חז"ל,¹⁷ דההוא קרא בדברי תורה כתוב, לפי פנים ולב שאתה נותן לתורה, כן נותנת התורה לבה אליך.

וידוע, דהתורה הקדושה ממליצה עלינו לטובה לפני אבינו שבשמים, כפי שאנו מבקשים בתחינה לצום גדליה¹⁸:

"תורה הקדושה התחנני בבקשה, פני הצור נערץ בקדושה, שפכי שיה ערב וזכרי מעשה חרב,¹⁹ וכו'.

12 המהרש"ל שם, בצדקותו הודה, שבסעודת סיום, בו הורה לברך "שהשמחה" כמעונו" נתבלבלה השמחה כמהומות גדולות, ותלה הסיבה בו, על שעבר על דברי רבותיו, כי לא שמעו מעולם לברך "שהשמחה" כמעונו" בסעודת סיום, ולכן נראה שחזר מדבריו. על עצם השמחה וסעודת מצוה זו, ראה רמ"א יו"ד סי' רמ"ו סכ"ו וש"ך ס"ק כו.

13 תהלים קיח, כו-כו.

14 מילוי ידים משמעותו, קבלת מינוי ותפקיד בעבודת ה', ראה רש"י שמות כח, מא. ד"ה ומלאה את ידם. - ביאור "ברוך הבא בשם ה' ברכנוכם מבית ה'" ראה רש"י ומצודת דוד שם.

15 ראה דברים כט, יב. רש"י ד"ה "היום": כיום הזה שהוא קיים, והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם, וכך עתיד להאיר לכם.

16 משלי כו, יט. כמים הללו שהאדם צופה בהם ורואה בהם פנים כפניו, אם הוא שוחק, הם שוחקות ואם הוא עוקם את פניו, הן עקומות, כן לב האדם לאדם האחר, אם הוא אהב את זה, גם הוא אהבו, ואם הוא שונא את זה גם הוא שונאו (רש"י יבמות קיז, א).

17 יבמות שם.

18 תחינה שחיבר רבי שמעון בר יצחק ממגנצא, המכונה "רבי שמעון הגדול" היה בן דורו של רבנו גרשום מאור הגולה ומלומד בנסים, הוא היה אחי אמו של רש"י, וכן כותב רש"י במסכת שבת (פה, ב.) "ומצאתי לי סמך ביסודו של ר' שמעון הזקן אחי אמי, מפי רבנו גרשום אבי הגולה".

19 מבקשים מהתורה הקדושה שתתחנן לפני הקב"ה, המשוכח בקדושתו, תשפוך לפניו דברי תפילה מתוקים וערכים, ותזכיר לפניו מעשה קבלת התורה. (עפ"י ה"סליחות המבוארות" של הרב י. וינגרטן, בשינויים ומראי-מקומות ע"י העורך והמו"ל).

במעונו [של הקב"ה] וכולנו שמחים בנתינת התורה מסיני, וכאילו אין דבר בחוץ מסביבותינו, הכי יש צל של ספק ששמחה של מצוה זו, שאנו שמחים כעת בעת הקשה הלזה, שבדרך הטבע היה לנו להיות נשכבים על הארץ, ולהוריד כנחל דמעה על גורלינו המר, רחמנא ליצלן, ואנו עושים ההיפך מזה, אנו יושבים פה בפנים מאירות, הזוהרות משמחה של מצוה, ואוכלים דגים ושותים יין ומברכין זה לזה בברכת "לחיים" בלב שמח ועונג, וכל רגש של צער ויגון אין להכיר על פנינו, והכל הוא בשביל שמחת הקב"ה ותורתו, הכי יש כל ספק ששמחתנו בוקעת רקיעים, ועולה למעלה עד כסא הכבוד ומעוררת רחמים עלינו לפני הקב"ה, ואפילו אם ח"ו אין אנו כדאים לזה מצד עצמנו, יחוס עלינו ויעלנו מכור הגלות ומבית הכלא הזה שאנו בו כעת, ויאמר לצרותינו די ויעשה לנו ישועות ונפלאות, אמן.

ונראה לפרש, דזה הענין מה שנאמר על הקב"ה, "עוז וחרוה במקומו"⁷⁵ דצריך להבין מהו העוז ומהי החרוה? ואיך שייכים שתי מדות הללו להדדי אצל הקב"ה?⁷⁶ אבל נראה ביאורו, בהקדם דברי הגאון קדוש ישראל, רבן של כל בני-הגולה מרנא ר' יהושעלע אבדק"ק קוטנא, בעמ"ח ספר שו"ת "ישועות מלכו" ב"ליקוטי תורה" הנספח לשם, דכתב: "כי נמצא ג' שמות נרדפים: שמחה, ששון, וחרוה, והנה שמחה משמעו, שאדם שמח בדבר שלא היה לו מעולם, ששון משמעו, אדם שמח בדבר שהיה לו ונאבד ממנו, וקיבל אותו בחזרה, וזהו שאמרו⁷⁷ "שש אנכי על אמרתיך כמוצא שלל רב"⁷⁸ זו מילה, כי איתא באבות דר' נתן⁷⁹ דאדם הראשון נברא מהול, ורק לאחר שחטא, נמשכה ערלתו, נמצא, כי שמחת המילה היא, שמקבלים חזרה מה שניטל מאדם הראשון, וזהו שאנו אומרים בברכת חתנים "אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה" כי אצל

בין ששון
לשמחה

75 דברי-הימים א, טז, כו.

76 שלכאורה הם מדות מנוגדות או שונות זו מזו, ובכלל לא שייך ליחס להקב"ה כל מדה של חסד ורחמים או שמחה, כי הוא למעלה מכל זה (ראה "תניא" - "ליקוטי אמרים" לאדמה"ז בעל השו"ע, שער היחוד והאמונה פרקים ח - י).

77 מגילה טז, ב' ; שבת קל. א. וראה רש"י שם.

78 חהלים קיט, קסב.

79 פרק ב, ה.

חדוה:
שמחה
מאומצת

מידת
הדין
מעכבת

החתן שמחזיר אבירתו⁸⁰ ומצא אותה הוא ששון, ולהכלה היא שמחה.⁸¹

חדוה, היא מה שהאדם מחזק את עצמו בכל עוז [מתאמץ] לשמות, אף שנמצא במצב שלבכות הוא צריך, וזה שאמר עזרא לשבי הגולה:⁸² "ואתם אל תעצבו, כי חדות ה' מעוזכם" כי הרבה בכו בזכרם את הוד בית הראשון, לכן הגיד להם להתחזק ולשמוח בישועה הזו,⁸³ אף שאינה בגדר הראשון⁸⁴. וזהו שדרשו הז"ל,⁸⁵ מה "כי חדות ה' מעוזכם, לוו עלי ואני פורע"⁸⁶ כי מי שבביתו אין כל וצריך ללוות על צרכי שבת, אין לבכו בשמחה, ובכל-זאת, יש להתחזק ולשמוח בשבת, עד כאן דברי הגאון מקוטנא.

וידוע, שאין שמחה לפניו יתברך, רק בעת שיכול להושיע לישראל, אבל בעת שישראל שרויים בצער, גם הוא כביכול בצער, ומקרא מלא דיבר הכתוב "עמו אנכי בצרה"⁸⁷ ובאמת הוא יתברך מחכה לישועתינו כמו שאנו מחכים, ורק מדת הדין מעכבת, וכמו שאמרו בגמרא⁸⁸ מאחר שהוא מחכה ואנו מחכים, מי מעכב?, ומשני הגמרא,⁸⁹ מדת הדין מעכבת, מחמת הקטרוג שמקטרג עלינו שאין אנו כדאים לישועה ח"ו.

80 מפני שדרכו של איש לחזר על אשה, ואין דרכה של אשה לחזר על איש, משל לאדם שאבדה לו אבדה, מי חוזר על מי, בעל אבדה מחזר על אבירתו (וכאן האשה אבירתו של האיש, שנאמר (בראשית ב, כג.): ויאמר האדם, זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי, לזאת יקרא "אשה" כי מ"איש" לקחה זאת. ולכן האיש מחזר אחר האשה שהיא אבירתו. - קדושין ב, ב. ; גדה לא, ב. וראה ב"ר יז, יג).

81 כי אצלה אין האיש אבירתה, ולכן שייך הלשון "שמחה" דבר שלא היה לה מעולם.

82 נחמיה ח, י.

83 בנין הבית השני.

84 כלומר, אף שהשמחה אינה כמתכונת השמחה שבבית הראשון.

85 ביצה טו, ב. "אמר להם הקב"ה לישראל: בני, לוו עלי וקדשו קדושת היום, והאמינו כי ואני פורע".

86 שמחה שאתם עושים בשביל הקב"ה הרי היא מעוזכם, היא תעזור לכם לשלם הקפותיכם ומלוותיכם שתלוו בשבילה (רש"י שם, ד"ה חדות ה').

87 תהלים צא, טו. וכן הוא אומר: בכל צרתם, לו צר (ישעיה סג, ט) בכל זמן שהיו בצרה, היה לו צר - מצודת דוד שם.

88 סנהדרין צז, ב.

89 והגמרא משיבה.

שלא עשני גוי⁴⁸ ומי בכל אומה ולשון שהיו שרויים בשפלות כזו, היה מברך לאלוהיו שעשהו לאומה שלו אשר נשפלה כל-כך ארצה?! בודאי שהיה מגמת נפשו לכפור באומתו ובאלוהיו, כדי שלא יכירו בו את אומתו שנשפלה, וכדי להציל עצמו מהשפלות שנעשה לאומתו.

אבל אנו אין עושין כן, היו תולין בנו את המגן דוד כמו שקורין הם שטערן-דוידס,⁴⁹ הם חושבים שעושים לנו כזה אות קלון, אבל אנו נושאים את המגן דוד בגיאות ובגאון,⁵⁰ כי אנו, אין מסיחין דעתנו מזה, שאנו עבדי מלכנו דוד עליו-השלום, ואדרבה, כזה עוד הם מחזקים את תקותינו, שה' יכונן את כסא אדונינו דוד עוד בימינו, ובא האות על זה מההשגחה העליונה, שנוכר תמיד בכוכב דוד שיעלה במהרה בימינו, ואולי על זה רמז הכתוב, "דרך כוכב מיעקב ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת"⁵¹ רמז על כוכב דוד שיעלה בימינו, ועל זה הכריחו אותנו לישא כוכב דוד על לבנו, כדי שיהיה לזכרון לנגד עינינו עתידנו הגדול, שעליה ניבאו כל נביאנו וכזה המגן-דוד שמלבישים אותנו אויבינו, ננצח אותם.

עיין צרור המור לחמיו זקנו של מרן הבית-יוסף, שכתב בפרשת ויחי⁵²

48 ומקרא מלא דיבר הכתוב (בשירת האוינו - דברים לב, מג) "הרנינו גוים עמו" אומות העולם ישבחו את עם ישראל, וכמה ישבחוהו? מפרש רש"י שם: "לאותו זמן, ישבחו העכו"ם את ישראל, ראו מה שבחה של אומה זו, שדבקו בהקדוש ברוך הוא בכל התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו במובו ובשבחו" - וכן כותב רבנו בחיי שם: "האומות ישבחו לישראל ויפצחו עליהם רינה, כאשר החזיקו באמונתם הטובה ולא סרו מהדרך בזמן הגלות".

49 כוכב דוד (מגן דוד), וכדוע, היו מחייבים הצוררים הנאצים, את כל יהודי, אנשים ונשים וטף, לענוד מגן-דוד צהוב, תוך ציון "יהודי" בכל הארצות שהשתלטו.

50 ראה פתח-דבר כי גם היהודים ה"מתקדמים" הליברלים הגיעו בימי ראשית הגזרות - של השלטון הרשע הנאצי - לידי הכרה זו.

51 במדבר כד, ז.

52 מחבר הספר "צרור המור" הגודע כמקובל ואיש אלקים רכי אברהם סבע זצוק"ל, (בנו, רבי יצחק סבע היה חמיו של מרן ה"בית-יוסף", ומזכירו במור או"ח סי' תכה, ד"ה ואין מזכירין) כותב בפרשת ויחי, על הפסוק "יהודה אתה יודך אחיך" שכברכה הזאת רמז שם "אגל"א", שהוא חצי שם המפורש עם השם (כגראה הוא מתכוון לשם ע"ב - ראה להלן פרק ד ביאור על השם ע"ב, שהוא הכי נעלה - שהוא בגימטריא 72, והשם אגל"א בגימטריא 35 עם השם הוא 36, חצי השם המפורש של ע"ב) ראשי תיבותיו של השם אגל"א "אתה גבור לעולם אד-ני" ובא כזה לרמז שאף-על-פי שהיה דוד גבור ואריה, גבורתו היא מצד השם, כדכתיב (שמואל א,

אנו
נושאים
את
זהותנו
בגאון
וברום

בכור השואה

שעל מגן-דוד היה כתוב השם "אגל"א", היוצא מראשי תיבות של "אתה גבור לעולם ארני" וכשם הזה ניצח דוד את גלית והכה אותו, כל זה מחזק רוחנו בקרבנו, שלא ישתוחח נפשינו בנו מתוקף הצרות שהגיעונו,⁵³

ועל זה כיון מלבנו דוד באמרו "מה תשתוחחי נפשי ומה תהמי עלי, הוחילי לאלוקים כי עוד עודנו ישועות פני ואלוקי"⁵⁴ אמר ישועות פני, כי כעת פנינו כבושות בקרקע מחמת תוקף הגלות, אף כי רוחנו קמה, אמנם, כאשר ה' יושיענו יהיה ישועת פנינו, היינו, [שה' יאיר פנינו] שלא נבוש להרים פנינו נגד אויבנו, בהודיה לאלוקינו כי הגדילנו על אויבנו,

רק גופינו
נמצא
בגלות,
רוחנו
איתנה
כמקדם

ז, מה). "אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכירק, ואני בא אלך בשם ה' צבאות אלוך מערכות ישראל" והוא הנקרא "מגן דוד" ועליו אמר [דוד] מגיני וקרן ישעי (שמואל ב, כב, ג). וזה היה מגן וצינה לדוד, וכו' היה לוחם מלחמותיו. אולם, מכאן לכאורה אין כל הוכחה וראיה לציור הידוע של שני משולשים מורכבים שנעשו לשש קצוות, ואשר מייחסים לו השם "מגן דוד" המשמש כסמל עתיק לעם ישראל, והרבה קהלות קודש נהגו לעשות ה"מגן דוד" מעל בתי-הכנסת ועל הפרוכת של ה"ארון הקודש" ועל שמלת ספרי-תורה, ברם, טרם מצאו מקור לקשר בין הציור הזה (שכי המשולשים המורכבים) לשם "מגן דוד" שהיה לסמל לעם ישראל ולעניני קדושה שבישראל. אמנם, צורת ה"מגן דוד" רשום לראשונה בספר הקדוש הנודע "ריאל המלאך" המיוחס לאדם הראשון, ודורשי רשומות אומרים, כי הציור הזה - עם ששת הקצוות - רומז על הקב"ה שהוא מושל בארבע רוחות העולם ולמעלה ולמטה, וכן כותב הטור והמחבר בשולחנו (או"ח סי' סא) "ויארך (באמירת שמע-ישראל) בדלי"ת של אחד, שיעור שיחשוב, שהקב"ה יחיד בעולמו למעלה ולמטה ומושל בד' רוחות העולם, (ויש נוהגים להטות הראש כפי המחשבה, מעלה ומטה ולד' רוחות") נמצאו למדים כי ה"מגן דוד" שעיקר ענינו "ששת הקצוות" רומזות לדבקות בו יתברך ונקרא "מגן דוד" כי בדבקות הזאת יצא דוד ללחום בגלית הפלשתי מלחמת ה', בשם ה' צבאות, ועל כך כיוון המחבר הק', בדברים הנ"ל. למגינת לבנו, משתמשים אחינו הטועים והתועים בסמל "מגן דוד" בניגוד למה שזה מסמל. ואין לנו אלא להתפלל, שה' יערה על כולנו רוח טהרה ממרום, שעניני קדושה לא ייהפכו ח"ו למנוגד להם ולעניני חול.

53 המחבר הק' וצוק"ל הי"ד רשם בין השאר - בעמדו על המשמר - בב' ר"ח אייר תש"ד בבוראפעסט, אותם הדברים על גבי דפי הכריכות האחרונים של ספרו "אם הבנים שמחה" שהחזיק אצלו, וזכיתי להשיג את הספר לאחר המלחמה, ע"י בן דודי רבה של בול, שווייץ, הרה"צ רבי יעקב סנירערס זצ"ל, שאצלו התגלגל הספר (ראה תצלום).

54 תהלים מב, יב. שיחת דוד לנפשו - המכוון לכל נפשות ישראל: "מדוע קומתך שחוחה נפשי, ומדוע קולך הומה על מצבי הקשה, קוי אל אלוקיני, כי עוד הבא עת, ואודה לו על ישועתו המאיר פני, ועל כי הוא אלוקי (עפ"י מצודת דוד ורד"ק).

ואם ישאלו להם ממה בא להם צורך פרנסתם, אין יודעים להשיב, כי לא נראה לעין כלל, אבל הכל בא מהבטחתו יתברך ליעקב, "כי לא אעזבך, עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך"⁷⁰

וראיתי דבר נפלא בשם הרב ר' מענדעלע וויזניצער⁷¹ זצ"ל בפירוש הכתוב הזה, כי לכאורה ייפלא, דמשמע [מדברי ה': שלא יעזוב אותו עד שיקיים דבריו, מזה משתמע] דאחר דיקיים הקב"ה הבטחתו, יעזוב אותו, והלא אי-אפשר להתקיים אפילו רגע אחת בלי השגחתו יתברך? וסיפר מעשה מהקדוש מבארדיטשוב⁷² (עיין בספר אבן שתיה - תולדות האדמורי"ם מקוסוב-ויזניץ דף ק"ו)⁷³ ובה פירש דיבורו של

70 בראשית כח, טו.

71 אדמו"ר רבי מנחם מענדל וויזניץ זצ"ל בעל ה"צמח צדיק" (ראה תצלום)

72 הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב וצוק"ל.

73 וכה מסופר שם: פעם בא חסיד לפני הצדיק מבארדיטשוב והתאונן על מצבו הכלכלי השפל, לאחר שירד מנכסיו, הרה"ק הורה לו לקנות כרמים הגרלה מהפס ויזכה בהגרלה ממון רב. החסיד היה בטוח בהבטחת הרבי, אלא שלא ידע אימתי יתקיים הדבר, כי בזמנו נמשך הדבר לפעמים כמה שנים, וכינתיים הגיעה בתו לפרקה ואין בכיסו פרוטה לנדוניה, הרבי הרגיעו והבטיח לו כי עוד לפני הזוכה בפס, ימציא לו השי"ת את המעות לנדוניה.

וכן היה, לאחר שקנה את הפס נסע הביתה. בדרך הגיע לאיזה פונדק ללון שם, ובאותו לילה הגיע גם-כן איזה שר גדול ללון שם, בלילה, ויחלום [השר] חלום, כי באותו פונדק נמצא יהודי בר-מזל שקנה פיס, וכדאי לו להחליף את הפיס שלו בפס של היהודי, ויקץ והנה חלום, וישן, ויחלום שנית, להחליף את הפיס שלו בשל היהודי, אזי עמד ממשכבו ותפעם רוחו. וצוה למשרתו למצא את היהודי ולהביאו לפניו. השר הציע לו את עיסקת החליפין וגם יוסיף לו כמה זהובים, אולם החסיד סירב, השר הציע לו כהנה וכהנה, אבל החסיד עומד בסירובו, עד שהשר הציע לו אלף זהובים שיסכים להחליף בשלו, והחסיד ממשיך בכל תוקף בסירובו לעיסקת, כאן קם השר בחמתו וצוה למשרתו לקחת ממנו בחוקה, וכן עשה ואין מידו מציל. השר מצדו אמר לו, לאחר שהפס של היהודי היה בידו, אינני רוצה לגזול ולשרוד אותך, אתן לך תמורתו את אלף הזהובים וגם כרמים הפיס שלי. החסיד לקח בעל-כרחו את הכסף ואת הפיס ונסע לשלום הביתה, באמרו, "גם זו לטובה" ערך בכסף הזה חתונת בתו בהרחבה, תוך הודיה לה' על כך, ולא ארכו הימים וזכה בפס שקבל מהשר כמה אלפים זהובים.

החסיד נסע מיד לבארדיטשוב לבשר לו את הבשורה הטובה, הצדיק הקביל את פניו בחיוך רחב, באמרו: ראיתי כי מולך השפיל עד לעפר, ונאלצתי לשלוח את "בעל החלומות" שידבר על לבו של השר שיחליף את הפיס שלו בשלך, כי ראיתי שהפס שלו יזכה ממון רב, והיות שהיית זקוק מיד לכסף להשיא את בתך, הוא נתן לך

הקב"ה ליעקב, "כי לא אעזבך עד אם אשר עשיתי" וכו' כלומר, אפילו עד שתבוא הישועה הגדולה, בכל זה לא אעזבך ויהיה לך על-כל-פנים ישועה קטנה, וכאשר תבוא הישועה הגדולה, בודאי יהיה לך כל טוב סלה, עד-כאן-דבריו.

על-כל-פנים, מה שאנו הולכים בדרכי ה' אף בעת שהגלות תקפה עלינו, ואין אנו נותנים לצרות הגלות להפריע לנו בעבודת ה', היא לאו ממדת האנושיות⁷⁴. רק אנו מגביהים כוחותינו למעלה מכוחות הטבעיים, ואנו מתאמצים בכל עוז לעשות כמו שעשה יעקב אבינו עליו-השלוש, שהצרות שבאו עליו לא הפריעו לו בעבודת ה', אנו מחזרים בכל יום אחר המצוות הנהוגות בכל יום בכל בתי-ישראל, כאילו היינו בני-חורין ויושבים במח על אדמתנו, וכאילו לא היינו מסובבים בשכנים רעים האורבים לחיינו ולממוננו, המשעבדים בנו בשעבוד קשה המפרך את הגוף, וגם אנו לומדים תורה ברבים בכל יום בשיעור קבוע, עד שזכינו בעזרת ה' לסיים מסכת בקבוץ רבים, והתחלנו ללמוד מסכתא חדשה, וה' יתברך יעזרנו ללמדה ולסיימה מתוך ישועה כללית לישראל עם קדוש, אשר עיניהם צופות ומיחלות לישועת ה'.

ועל-כן עשינו כעת סעודת מצוה בשמחה רבה, שנתאספנו לחוג את שמחת הסיום בקיבוץ גדול כ"ה, ובאולם גדול המלא אנשים בלי עין-הרע, שבאו לתת הוד ויקר לתורתנו הקדושה, והשמחה מתנוצצת מכל פנים ופנים, הזכה ליקח חלק בשמחת התורה ובשמחתו של הקב"ה, וכמו שהבאתי לעיל בשם הים-של-שלמה, ששמחת סיום מסכת הוא שמחה

מיד אלף זהובים תמורת הפיס שלקח ממך, והיתה לך ישועה קטנה עד הישועה הגדולה, הזכיה הגדולה, והעשיר עוד יותר מלפנים. (ראה תצלום הספר). והאדמו"ר מוויז'ניץ סיים את סיפורו: ולזה כיוון הקב"ה במאמרו ליעקב אבינו, "כי לא אעזבך עד אשר עשיתי וכו'" כלומר, אפילו עד הישועה הגדולה לא אעזבך, ותהיה לך ישועה קטנה, וכבוא הזמן תהיה לך הישועה הגדולה, ותיוושע בכל טוב סלה.

74 כלומר, אין זה בכח הטבע האנושית, להתעלם מהמצב הנורא בו נמצאים, ולעבוד את ה' כתמול שלשום, בשנים כתיקונן.

תורה
ומצוות
בגלות
כבני
חורין

שמחתנו
שבוקעת
שהקים